

Politechnika Opolska

KATARZYNA SOJKA-KRAWIEC, MAREK JAGUSZ,
ALICJA WOŁYŃSKA-ŚLĘŻYŃSKA

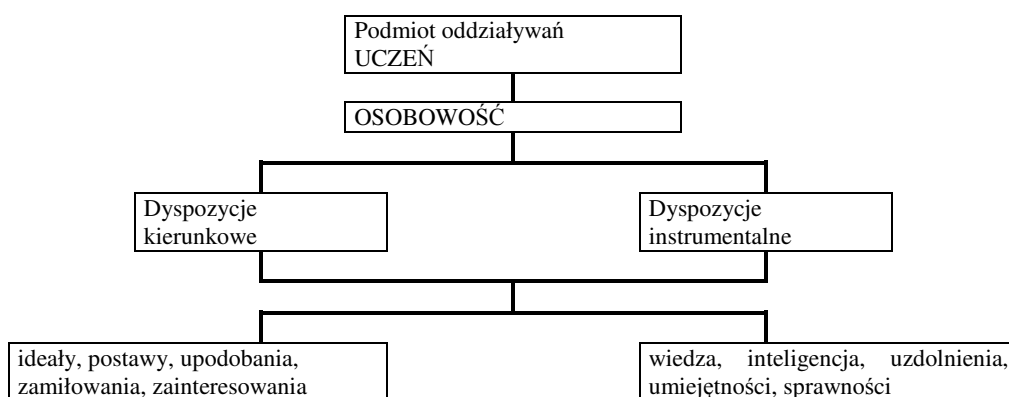
*Interests for recreational forms of physical activity among students
of senior grades in primary schools*

**Zainteresowania rekreacyjnymi formami aktywności ruchowej uczniów klas starszych
szkoły podstawowej**

Oddziaływania dydaktyczno-wychowawcze są procesem długotrwałym, na którego efekt składają się bardzo skomplikowane systemy. Trudno jest stwierdzić z całkowitą pewnością stopień realizacji zamierzonego celu. Elementem ułatwiającym proces dydaktyczno-wychowawczy jest diagnoza pedagogiczna. Umożliwia ona prognozowanie tego procesu. Na tej postawie można również ocenić efekty poprzednich oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych. Diagnoza pedagogiczna to nie tylko kontrola stanu faktycznego, ale także poszukiwanie takich elementów, które pozwalają określić, co już zostało zrobione, a co pozostało do wykonania. Istotnym kryterium diagnostycznym są zainteresowania. Są one rodzajem ustosunkowania się do przedmiotów i zjawisk otaczającego świata, przejawiają się dążeniami do ich poznania, są względnie stałą skłonnością do poszukiwania wiadomości i pogłębiania wiedzy w określonej dziedzinie, motywują do działania. Aspekt poznawczy i motywacyjny zainteresowań odgrywa decydującą rolę w procesie diagnozy pedagogicznej [2, 3, 8].

Wychowanie jako świadomie organizowana działalność społeczna, której celem jest wywołanie zamierzonych zmian osobowościowych, obejmuje zarówno sferę poznawczo-instrumentalną, jak i aksjologiczną. Ma ono na celu wszechstronne przygotowanie wychowanków do życia w skomplikowanym, zmieniającym się świecie, do aktywnego i twórczego w nim uczestnictwa [11].

Wychowanie fizyczne jest integralną częścią procesu wychowania, jest procesem długotrwałym i złożonym. Jego podstawowym celem jest możliwie wszechstronne przygotowanie do uczestnictwa w kulturze fizycznej. W realizacji tego celu ważne jest kształtowanie pozytywnych nastawień do kultury fizycznej. Nie zawsze udaje się kształtować takie postawy, ponieważ obejmują one trzy elementy: zachowania, emocje i wiedzę. Nastawienia zawierają najwyżej dwa komponenty i z tego powodu wpływanie na nie jest łatwiejsze. Zainteresowania to pierwszy krok umożliwiający oddziaływanie na zachowania, osobowość, emocje i wiedzę. Muszyński [10] uważa, że zainteresowania wpływają na osobowość na równi z ideałami, postawami lub przekonaniami (ryc. 1). Zainteresowania zmieniają się pod wpływem wielu czynników, także wychowawczych, są więc elementem diagnostycznym. Zainteresowania pozwalają sprawdzić skuteczność oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych na kształtowanie się osobowości poprzez nastawienia lub postawy.

Ryc. 1. Struktura osobowości według Muszyńskiego [10]

Celem badań było określenie hierarchii zainteresowań wybranymi formami aktywności ruchowej w kontekście różnic wynikających z płci i warunków do wychowania fizycznego, sportu i rekreacji ruchowej.

W szczególności chodziło o odpowiedzi na pytania:

1. Jakie jest uczestnictwo badanej młodzieży w zorganizowanych i niezorganizowanych formach aktywności fizycznej?
2. Czy warunki do wychowania fizycznego, sportu i rekreacji ruchowej determinują zainteresowania aktywnością ruchową?
3. Czy płeć modyfikuje zainteresowania aktywnością ruchową?

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Podstawową metodą wykorzystaną w badaniach był ankietowy sondaż diagnostyczny. Wykorzystane zostały dwa kwestionariusze ankiety opracowane w Katedrze Dydaktyki AWF we Wrocławiu; jeden dotyczył zainteresowań uczniów aktywnością ruchową, drugi warunków do wychowania fizycznego. Ankietę dotyczącą aktywności ruchowej wypełniali uczniowie podczas lekcji wychowania fizycznego klas VI Szkoły Podstawowej nr 4 w Głuchołazach w roku szkolnym 2002/2003 i 2003/2004. O terminie wypełniania ankiety młodzież była uprzedzona na poprzedniej lekcji wychowania fizycznego. Przed badaniami uczniowie zostali zapoznani z techniką wypełniania ankiety. Uczestniczyło 125 uczniów (60 dziewcząt i 65 chłopców). Badana młodzież pochodzi z tego samego środowiska. Nie zauważa się znaczącej różnicy intelektualnej pomiędzy uczniami. Wszyscy respondenci mieli identyczne warunki pracy. Należy podkreślić, że uczniowie chętnie i z pełną koncentracją wypełniali ankietę. W trakcie wypełniania prowadzący wyjaśniał zgłaszane wątpliwości. Czas nie był ograniczony, ale po 20 minutach wszyscy oddali wypełnione arkusze. Każdy uczeń tworzył własny układ hierarchiczny elementów aktywności ruchowej przedstawionych w ankiecie przez przydzielenie od 1 do 4 lub 5 punktów. Element, który cieszył się największym zainteresowaniem ucznia otrzymywał 1 punkt i stawiany był na pierwszym miejscu, zaś forma aktywności, która najmniej interesowała ucznia była zaszeregowana na ostatnim miejscu z maksymalną ilością punktów.

Kwestionariusz dotyczący warunków do wychowania fizycznego był wypełniany przez nauczycieli w tym samym czasie.

WYNIKI BADAŃ

Na zainteresowania wpływa wiele czynników [11, 13]. Zaliczyć do nich możemy (oprócz wszechobecnych mediów) czynniki środowiskowe, a także warunki materialne umożliwiające lub ograniczające aktywność ruchową zgodną z zainteresowaniami (tab. 1).

Tabela 1 Warunki do aktywności ruchowej w Głucholazach

Szkolna baza sportowa	Miejskie obiekty sportowe	Naturalne warunki środowiskowe
Sala gimnastyczna (wymiarowa), małe boisko przyszkolne do gier sportowych	stadion z boiskami do piłki nożnej i siatkówki oraz urządzeniami do lekkoatletyki, pływalnia odkryta, hala sportowa (około 500 m od szkoły)	teren turystyczny, wytyczone trasy wycieczek pieszych i rowerowych

Nauczyciele wskazywali formy aktywności, które mają odpowiednie warunki do realizowania na zajęciach wychowania fizycznego w szkole (tab. 2). Cyfry oznaczają rangowy układ warunków do realizacji danego elementu aktywności ruchowej na lekcjach wychowania fizycznego, 0 brak jakichkolwiek warunków.

Tabela 2 Warunki szkoły do realizowania różnych form aktywności ruchowej w opinii nauczycieli (dokonane wybory w kpt.)

Dyscypliny sportowe		Gry sportowe	
Lekkoatletyka	1	Badminton	0
Sporty motorowe	0	Piłka ręczna	4
Kajakarstwo, wioślarstwo	0	Piłka nożna	1
Kulturystyka	0	Koszykówka	2
Narciarstwo biegowe	0	Hokej na lodzie	0
Narciarstwo zjazdowe	0	Siatkonoga	0
Gimnastyka artystyczna	0	Siatkówka	3
Biegi na orientację	0	Sofball i basetball	0
Pływanie	0	Tenis stołowy	5
Aerobik i podobne	0	Tenis ziemny	0
Gimnastyka sportowa	0	Piłka wodna	0
Tańce	0	Rodzaje wysiłku	
Turystyka	0	Zwinnościowe	4
Sztuki walki	0	Szybkościowe	3
Łyżwiarstwo i łyżworolki	0	Siłowe	2
Żeglarstwo i windsurfing	0	Wytrzymałościowe	1
Gimnastyka		Sporty techniczne	
Akrobatyka	0	Paragliding	0
Poręcze	0	Biathlon	0
Drażek	0	Triathlon	0
Równoważnia	0	Sporty motorowe	0
Kółka	0	Kolarstwo	0
Skoki	1	Nurkowanie	0
Trampolina	0	Strzelectwo	0
Lekkoatletyka			
Biegi długie	1		
Rzuty	7		
Skok w dal	5		
Skok wzwyż	4		
Sprinty	3		
Pchnięcie kulą	6		
Biegi sztafetowe	2		

Interesujący jest układ rangowy elementów podlegających gradacji dokonany przez dziewczęta i chłopców (tab. 3). Udało się to uzyskać przez zsumowanie ilości punktów określających każdą kategorię i uporządkowanie w kolejności hierarchicznej.

Tabela 3 Hierarchia zainteresowań dziewcząt i chłopców formami aktywności ruchowej (kpt.)*

Dyscypliny sportowe	Chłopcy	Dziewczęta	Gry sportowe	Chłopcy	Dziewczęta
Gry sportowe	63,5	50,5	Koszykówka	44	40
Pływanie	63	79,5	Siatkówka	31	58
Łyżwiarstwo, łyżworolki	80,5	95	Piłka nożna	87,5	34
Lekkoatletyka	100	100,5	Tenis stołowy	77,5	66
Narciarstwo zjazdowe	100	103	Piłka ręczna	56	90
Tańce	78,5	133,5	Tenis ziemny	79,5	75,5
Turystyka	111	108	Badminton	65	92
Gimnastyka sportowa	110	113	Piłka wodna	61	103
Aerobik i podobne	97,5	135,5	Sofball i basetball	97,5	91
Biegi na orientację	108,5	134,5	Siatkonoga	91	100
Sztuki walki	131,5	127	Hokey na lodzie	102	108,5
Kulturystryka	138,5	122,5	Turystyka		
Kajakarstwo, wioślarstwo	128,5	135	Rowerowa	15	15,5
Narciarstwo biegowe	128,5	136,5	Piesza	26	33
Gimnastyka artystyczna	127,5	143	Wodna	33,5	41
Żeglarstwo i windsurfing	138	143	Motorowa	45,5	40,5
Gimnastyka			Rodzaje wysiłku		
Skoki	35,5	30	Szybkościowe	27	26
Trampolina	46,5	39	Zwinnościowe	25	32,5
Drażek	54	49	Wytrzymałościowe	30	35
Równoważnia	41	62,5	Siłowe	38	36,5
Akrobatyka	51,5	63,5	Cele aktywności fizycznej		
Poręcze	62,5	56	Zdrowotne	26	28
Lekkoatletyka			Sportowe	40	42
Skok wzwyż	47,5	34	Rekreacyjne	48,5	54
Skok w dal	39	45	Estetyczne	45	60
Rzuty	39,5	53,5	Twórcze	56,5	61
Biegi sztafetowe	44	60	Sporty techniczne		
Sprinty	57	51	Nurkowanie	21	45
Pchnięcie kulą	60,5	73,5	Kolarstwo	30	38,5
			Strzelectwo	40	51
			Triathlon	52,5	59
			Paraglaiding	59	59
			Sporty motorowe	65,5	55,5
			Biathlon	67,5	67,5

*Układ rangowy jest średnią sumy punktów dokonanych wyborów łącznie przez dziewczęta i chłopców (im mniej punktów, tym wyższa pozycja w hierarchii zainteresowań).

Aby zorientować się, kto bardziej zdecydowanie określa swoje zainteresowania aktywnością ruchową – dziewczęta czy chłopcy porównano ich preferencje ze średnią dla obu płci (tab. 4).

Tabela 4 Układ hierarchiczny zainteresowań poszczególnymi formami aktywności ruchowej dziewcząt i chłopców oraz łącznie

Formy aktywności ruchowej	Miejsce w hierarchii zainteresowań		
	dziewczęta	chłopcy	łącznie
Dyscypliny sportowe			
Gry sportowe	2	1	1
Pływanie	1	2	2
Łyżwiarstwo i łyżworolki	4	3	3
Lekkoatletyka	6	4	4
Narciarstwo zjazdowe	7	5	5
Tańce	3	11	6

Formy aktywności ruchowej	Miejsce w hierarchii zainteresowań		
	dziewczęta	chłopcy	łącznie
Turystyka	10	6	7
Gimnastyka sportowa	9	7	8
Aerobik i podobne	5	14	9
Biegi na oriętację	8	12	10
Sztuki walki	15	9	11
Sporty motorowe	14	10	12
Kulturystyka	17	8	13
Kajakarstwo, wioślarstwo	12	13	14
Narciarstwo biegowe	13	15	15
Gimnastyka artystyczna	11	16	16
Żeglarstwo i windsurfing	16	17	17
Gimnastyka			
Skoki	1	1	1
Trampolina	4	2	2
Drażek	6	3	3
Równoważnia	2	5	4
Kółka	3	7	5
Akrobatyka	5	6	6
Poręcze	7	4	7
Lekkoatletyka			
Skok wzwyż	4	1	1
Skok w dal	1	2	2
Rzuty	2	5	3
Biegi długie	5	3	4
Biegi sztafetowe	3	6	5
Sprinty	6	4	6
Pchnięcie kulą	7	7	7
Gry sportowe			
Koszykówka	2	2	1
Siatkówka	1	3	2
Piłka nożna	8	1	3
Tenis stołowy	6	4	4
Piłka ręczna	3	6	5
Tenis ziemny	7	5	6
Badminton	5	8	7
Piłka wodna	4	10	8
Sofball i basetball	10	7	9
Siatkonoga	9	9	10
Hokej na lodzie	11	11	11
Turystyka			
Rowerowa	1	1	1
Piesza	2	2	2
Wodna	3	4	3
Motorowa	4	3	4
Rodzaje wysiłku			
Szybkościowe	2	1	1
Zwinnościowe	1	2	2
Wytrzymałościowe	3	3	3
Siłowe	4	4	4
Cele aktywności fizycznej			
Zdrowotne	1	2	1

Formy aktywności ruchowej	Miejsce w hierarchii zainteresowań		
	dziewczęta	chłopcy	łącznie
Kondycyjne	2	1	2
Sportowe	3	3	3
Rekreacyjne	5	4	4
Estetyczne	4	5	5
Twórcze	6	6	6
Sporty techniczne			
Nurkowanie	1	2	1
Kolarstwo	2	1	2
Strzelectwo	3	3	3
Triathlon	4	7	4
Paraglaiding	5	6	5
Sporty motorowe	6	4	6
Biathlon	7	5	7

Na tworzenie się zainteresowań wpływa wiele czynników [4, 6, 7]. Czynniki te można podzielić na takie, których pochodzenie (etiologia) można określić jako idiomatyczne, np. genetyczne. Z pewnością mają one znaczenie w procesie kształtowania zainteresowań, ale rozmiary tego wpływu są trudne do przewidzenia. Druga grupa czynników determinujących zainteresowania to oddziaływania środowiskowe bliskie, np. rodzina, znajomi, rówieśnicy i dalsze, np. szkoła. Trzecią grupę tworzą środki masowego przekazu. Ich wpływ na zainteresowania wydaje się bardzo silny, a może nawet decydujący. Łatwość, z jaką dociera informacja do młodego widza z telewizji jest nie do przecenienia. Mnogość form przekazu informacji spotęgowana kreowaniem idoli (często z pobudek komercyjnych) stwarza siłę, której nie może sprostać lub przeciwstawić się środowisko domowe i szkolne.

Wysokie lokaty w rankingu zainteresowań takich dyscyplin sportowych jak: narciarstwo zjazdowe, tańce, biegi na orientację, badminton, tenis ziemny, sztuki walki lub sporty motorowe, z którymi dzieci nie mają kontaktu w środowisku zamieszkania, świadczą o innym niż szkoła źródle kreowania zainteresowań (ryc. 1). Można zauważyć, że tylko w niewielu przypadkach treści i formy pracy na lekcjach wychowania fizycznego są zgodne lub zbliżone do preferowanych przez młodzież. Jeśli pewne formy aktywności ruchowej są realizowane w trakcie szkolnych zajęć wychowania fizycznego to spotykają się z większym zainteresowaniem młodzieży.

Występują niewielkie różnice pod względem zainteresowań pomiędzy dziewczętami i chłopcami. Są one widoczne tylko tam, gdzie w grę wchodzi uwarunkowania socjologiczne polegające na preferencji przez dziewczęta form aktywności typowo kobiecych, np. piłka siatkowa, gimnastyka artystyczna, aerobik, a przez chłopców typowo męskich, np. piłka nożna, kulturystyka. Można też dostrzec pewne anomalie. Wydawałoby się, że typowo męska dyscyplina sportu – sztuki walki spotka się z większym zainteresowaniem chłopców niż dziewcząt.

Znamienne, że wśród badanej młodzieży brak jest osób zainteresowanych zorganizowanymi formami aktywności fizycznej. Powodem jest brak oferty ze strony klubów sportowych dla młodzieży w tym wieku. Inaczej przedstawia się deklarowany udział w aktywności ruchowej podejmowanej w czasie wolnym, który jest znaczący i większy u chłopców niż u dziewcząt. Szczególnie preferowana jest turystyka i gry sportowe.

WNIOSKI

Badania pozwalają sformułować następujące wnioski:

1. Badania jednorazowe nie pozwalają stwierdzić czy i w jakim stopniu zainteresowania aktywnością fizyczną mają istotny związek z procesem dydaktyczno-wychowawczym szkoły. Można jedynie przypuszczać, że skromna baza do wychowania fizycznego nie sprzyja zainteresowaniom aktywnością ruchową uczniów.
2. Różnice w zainteresowaniach aktywnością ruchową dziewcząt i chłopców są niewielkie. Wynikają one głównie z odmiennego tempa rozwoju i uwarunkowań socjologicznych.

3. Brak jest zainteresowania zorganizowanymi formami aktywności ruchowej. Natomiast wielu uczniów deklaruje uczestnictwo w zajęciach ruchowych w czasie wolnym.

BIBLIOGRAFIA

1. Altuszuler I.: Badania nad funkcją oceny szkolnej. PZWS, Warszawa 1960.
2. Barański A.: Testy w wychowaniu fizycznym i sporcie – zarys metod. AWF, Wrocław 1979.
3. Bielski J.: Aktywizujący system oceniania ucznia z wychowania fizycznego. W: Efektywność kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej. AWF, Katowice 1981.
4. Bloom B.J., Hastings J.T., Mandaus G.F.: Handbook of formative and summative of student learning. McGraw-Hill, New York 1971.
5. Botwiński R.: Pedagogizacja w procesie kształcenia i wychowania fizycznego. Wychowie Fizyczne i Higiena Szkolna nr6, 1977.
6. Chromiński Z.: Aktywność ruchowa dzieci i młodzieży. Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1987.
7. Ciecierska-Szabuniewicz T., Krawczyk M.: Proces wychowania fizycznego. PZWS, Warszawa 1972.
8. Galloway C.: Psychologia uczenia się i nauczania. PWN, Warszawa 1988.
9. Jagusz M.: Samokontrola i samoocena jako jedna z form zwiększania efektywności procesu wychowania w kulturze fizycznej. W: Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej. AWF, Katowice 1989.
10. Muszyński H.: Zarys teorii wychowania. PWN, Warszawa 1977.
11. Łobocki M.: Metody badań pedagogicznych. PWN, Warszawa 1984.
12. Ocena ucznia z kultury fizycznej. Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Warszawa 1985.
13. Okoń W.: Badania wyników nauczania w szkołach ogólnie kształtujących. PZWS, Warszawa 1951.
14. Okoń W.: Zarys dydaktyki ogólnej. PZWS, Warszawa 1968.
15. Pilch T.: Zasady badań pedagogicznych. Ossolineum, Wrocław 1977.
16. Suchodolski B. (red.): Pedagogika. PWN, Warszawa 1980.

SUMMARY

Pedagogical diagnosis is an element of didactic and educational interaction process, which facilitates its optimisation. By examining present conditions, pedagogical diagnosis enables a projection of subsequent actions to be made. One can also draw conclusions about the quality of previously made interactions on the basis of this diagnosis. Interests are one of the elements which could function as a diagnostic criterion. Interests can be defined as taking a stance on objects and phenomena of the surrounding world, which stance is shown in a drive for their cognition. By researching interests one can examine the influence of didactic and educational interactions on the process of forming a student's personality (through attitudes and stances). The objective of this work is to determine hierarchy of interests with regard to the selected forms of physical activity among students of senior grades in primary schools. The analysis of the collected material provides the following conclusions: One cannot explicitly state, whether and to what extent, interests in physical activity forms significantly relate to the realization of didactic and educational process in school. One can only presume that inadequate basis for conducting physical education classes will not facilitate interests in youth for this kind of activity.